

در کردورهای وزارت امور خارجه چه خبر!

خاطرات یک دیپلمات قدیمی

نگارش: مجید مهران

فهرست‌نویسی پیش از انتشار کتابخانه‌ی ملی جمهوری اسلامی ایران

مهران، مجید، ۱۳۰۴ Majeed, Mehran

در کردورهای وزارت امور خارجه چه خبر!، خاطرات یک دیپلمات قدیمی / نگارش مجید مهران.

تهران: نشر تاریخ ایران، ۱۳۸۳.

ص. ۶۸۷: مصور.

شابک: ۹۶۴-۶۰۸۲-۲۴-۶ ISBN 964-6082-24-6

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیبا.

کتابنامه.

نمایه.

۱. مهران، مجید، ۱۳۰۴- خاطرات. ۲. ایران -- تاریخ -- پهلوی، ۱۳۲۰-۱۳۵۷. الف. عنوان.

۹۵۵/۰۸۲۴۰۹۲ DSR ۱۴۸۶ / م۸۷۵۱۳

کتابخانه ملی ایران ۸۳-۳۰۳۳۹م

(شرکت سهامی خاص)

تهران، خیابان فلسطین، ساختمان ۱۱۰، طبقه‌ی سوم، شماره ۳۰۴، تلفن: ۶۴۶۳۰۳۰

در کردورهای وزارت امور خارجه چه خبر!

خاطرات یک دیپلمات قدیمی

نوشته: مجید مهران

ویرایش: فریبا افراشته

حروفچینی: نشر تاریخ ایران

لینوگرافی: پارسیان چاپ: علمی و فرهنگی کتبه

چاپ اول: ۱۳۸۴، ۱۵۰۰ نسخه

شابک: ۹۶۴-۶۰۸۲-۲۴-۶

حق چاپ محفوظ و در اختیار نشر تاریخ ایران است

فهرست مندرجات

سرآغاز

گفتار اول: خاطرات کودکی و نوجوانی

بخش اول - ریشه خانوادگی

بخش دوم - محل و تاریخ تولد - شرحی درباره‌ی باغ حاج سفا باشی

بخش سوم - دوستان پدرم

بخش چهارم - افراد سرشناس ساکن خیابان عین‌الدوله

بخش پنجم - تصویری از تهران دیروز

بخش ششم - خندقی‌های اطراف تهران و دروازه‌های معروف

بخش هفتم - پارک‌های تهران

بخش هشتم - آب آشامیدنی تهران

بخش نهم - شهر فرنگی

بخش دهم - واگن امبی و ماشین دودی

بخش یازدهم - پیدایش تاکسی

بخش دوازدهم - کافه قنادی‌های معروف و رستوران‌های مشهور

بخش سیزدهم - قهوه‌خانه‌های سنتی تهران

بخش چهاردهم - باشگاه‌های معروف پایتخت

بخش پانزدهم - سینماهای آن زمان

بخش شانزدهم - تئاترهای معروف

بخش هفدهم - خواننده‌های مشهور

بخش هجدهم - تأسیس رادیو تهران

بخش نوزدهم - کلاس‌های موسیقی

بخش بیستم - یادی از گل‌های رنگارنگ

بخش بیست و یکم - خاطراتی از ایام کودکی - کردکشان برسابه

بخش بیست و دوم - دبستان ادب

بخش بیست و سوم - دبیرستان ابرانشهر

- بخش بیست و چهارم - دبیرستان البرز ۹۷
- بخش بیست و پنجم - ازدواج من در نوجوانی ۱۰۱
- بخش بیست و ششم - دانشکده حقوق ۱۰۷
- بخش بیست و هفتم - خاطرات نوجوانی ۱۱۵
- بخش بیست و هشتم - درگذشت ناگهانی حسن مسزنی «مسزنی الممالک» ۱۱۷
- بخش بیست و نهم - قتل تیمورتاش ۱۱۹
- بخش سیام - کشف حجاب ۱۲۳
- بخش سی و یکم - نگاهی به روزنامه های عصر پهلوی ۱۲۹
- بخش سی و دوم - سانسور مطبوعات ۱۳۳
- بخش سی و سوم - عروسی ولیعهد با فوزیه ۱۳۵
- بخش سی و چهارم - واقعه شرم سوم شهریور ۱۳۲۰ ۱۳۹
- بخش سی و پنجم - کابینه محمدعلی فروغی «ذکاءالملک» ۱۴۳
- بخش سی و ششم - اوضاع آشفته ی ارتش در سوم شهریور ۲۰ ۱۴۵
- بخش سی و هفتم - استعفای رضاشاه از مقام سلطنت ۱۵۱
- بخش سی و هشتم - اهم وقایع سیاسی از شهریور ۲۰ به بعد ۱۵۵
- گفتار دوم: چگونگی ورود من به وزارت امور خارجه**
- بخش اول - ملاقات با رئیس اداره ی کارگزینی ۱۷۷
- بخش دوم - انحصار کارمندی وزارت امور خارجه به خاندانهای اشراف ۱۷۹
- بخش سوم - کارمندی کتابخانه ملی ایران ۱۸۱
- بخش چهارم - انتقال به وزارت امور خارجه ۱۸۳
- بخش پنجم - کارمند اداره ی سازمان ملل متحد ۱۸۵
- بخش ششم - کارمند اداره ی مجلات و احوال شخصیه ۱۸۹
- بخش هفتم - خاطراتی از دوران خدمت در اداره ی رمز ۱۹۱
- بخش هشتم - دوران ملی شدن نفت و زمامداری دکتر محمد مصدق ۱۹۵
- بخش نهم - معرفی دکتر حسین فاطمی به سمت وزیر امور خارجه ۱۹۷
- بخش دهم - تشکیل کمیسیون تصفیه کارمندان وزارت امور خارجه ۱۹۹
- بخش یازدهم - استعفای اللهیار صالح سفیران در واشنگتن ۲۰۳
- گفتار سوم: ماموریت لندن**
- بخش اول - فرا گرفتن فن ماشین نویسی ۲۰۵
- بخش دوم - ملاقات با علی سهیلی سفیر ایران در لندن ۲۰۷
- بخش سوم - آغاز خدمت در سفارت ایران در لندن ۲۰۹
- بخش چهارم - خصوصیات اخلاقی علی سهیلی و باره ای از خاطرات او ۲۱۳
- بخش پنجم - محاکمه سهیلی در دیوان عالی کشور ۲۱۷
- بخش ششم - مسافرت رسمی شاه به لندن ۲۲۷
- بخش هفتم - همکاران من در سفارت ایران در لندن ۲۲۹
- بخش هشتم - نظر سهیلی درباره ی پیمان بغداد «استو» ۲۳۱
- بخش نهم - ماجرای سفر ۱۱۶ پیش آهنگ ایرانی لندن ۲۳۹
- بخش دهم - زیبایی های لندن و طبیعت انگلستان ۲۴۱
- بخش یازدهم - خلیقات انگلیسی ها ۲۴۳
- ۲۴۵

- ۲۲۷ بخش دوازدهم - پذیرایی سهیلی از غلامرضا پهلوی
۲۲۹ بخش سیزدهم - پایان ماموریت لندن

گفتار چهارم: مراجعت به ایران

- ۲۵۱ بخش اول - خدمت مجدد در اداره‌ی رمز
۲۵۳ بخش دوم - فوت علی سهیلی و تشییع رسمی او در لندن
۲۵۷ بخش سوم - داستان طرح قرارداد دوستی و عدم تجاوز بین ایران و شوروی
۲۶۵ بخش چهارم - انتصاب دکتر جلال عبده به سمت وزیر امور خارجه
۲۶۷ بخش پنجم - خصوصیات اخلاقی عباس آرام وزیر امور خارجه

گفتار پنجم: ماموریت ژاپن

- ۲۷۳ بخش اول - پیشنهاد ماموریت از طرف دکتر جواد صدر سفیر جدید ایران در توکیو
۲۷۵ بخش دوم - مشاهدات من در جزیره هنگ‌کنگ
۲۷۷ بخش سوم - آغاز خدمت در سفارت ایران در توکیو
۲۸۱ بخش چهارم - تسلیم استوارنامه از طرف دکتر صدر به امپراتور ژاپن
۲۸۳ بخش پنجم - هوشنگ انصاری
۲۸۷ بخش ششم - مشاهدات اولیه در توکیو
۲۸۹ بخش هفتم - علل پیشرفت صنعتی، اقتصادی، کشاورزی و فرهنگی ژاپن
۲۹۳ بخش هشتم - ریشه‌کنی بی‌سوادی در ژاپن
۲۹۵ بخش نهم - مذهب در ژاپن
۲۹۷ بخش دهم - تحولات سیاسی - اجتماعی ژاپن پس از شکست از امریکا
۲۹۹ بخش یازدهم - باغ‌های ژاپنی و هنر گل‌آرایی و نمایشگاه‌های گل گیلان و داوودی
۳۰۱ بخش دوازدهم - غذای ژاپنی
۳۰۳ بخش سیزدهم - هتل‌داری در ژاپن
۳۰۵ بخش چهاردهم - تأثیر کابوکی
۳۰۷ بخش پانزدهم - گیشاخانه Gaisha House
۳۰۹ بخش شانزدهم - ورود هیئت کشنی ایران
۳۱۳ بخش هفدهم - مصاحبه شعبان جعفری با روزنامه آسامی شیمبون
۳۱۹ بخش هجدهم - دیدار رضا حکمت «سردار فاخر» از ژاپن
۳۲۱ بخش نوزدهم - مدرسه موسیقی موسائینو
۳۲۳ بخش بیستم - دیدار حسین نواب از ژاپن
۳۲۷ بخش بیست و یکم - روابط سیاسی ایران و ژاپن
۳۲۹ بخش بیست و دوم - شخصیت دکتر جواد صدر سفیر ایران در ژاپن
۳۳۳ بخش بیست و سوم - دریافت نشان آفتاب تابان درجه سوم
۳۳۵ بخش بیست و چهارم - پایان ماموریت ژاپن

گفتار ششم: بازگشت به ایران

- ۳۳۷ بخش اول - معاونت اداره‌ی امور اقتصادی
۳۳۹ بخش دوم - ماجرای کمیون مربوط به دریافت بلاعوض گندم از امریکا
۳۴۱ بخش سوم - نامه شدیدالبحن دکتر حسن ارستجانی سفیر ایران در رم به نخست‌وزیر حسن علی منصور
۳۴۳ بخش چهارم - جریان معرفی جمشید قریب به سمت معاون سیاسی وزارت خانه
۳۴۵

۳۴۷	بخش پنجم - سرپرستی اداره‌ی تابعیت
۳۴۹	بخش ششم - حزب خزان
۳۵۳	گفتار هفتم: ماموریت اول به امریکا
۳۵۵	بخش اول - دلایل قبول سمت معاونت سرکنسولگری
۳۵۷	بخش دوم - مشکلات اداری در ماموریت سانفرانسیسکو
۳۶۱	بخش سوم - مرگ همسر به علت سکه مغزی
۳۶۳	بخش چهارم - اعلام جرم علیه یکی از همکاران فاسد
۳۶۵	بخش پنجم - خلیفات امریکایی‌ها
۳۷۱	بخش ششم - طبیعت امریکا
۳۷۳	بخش هفتم - پل‌های سانفرانسیسکو
۳۷۵	بخش هشتم - آسمان‌خراش‌های سانفرانسیسکو
۳۷۷	بخش نهم - هوای سانفرانسیسکو
۳۷۹	بخش دهم - متروی سانفرانسیسکو
۳۸۱	بخش یازدهم - Cable Car یا تراموای
۳۸۳	بخش دوازدهم - پایان ماموریت سانفرانسیسکو
۳۸۵	گفتار هشتم: ماموریت بغداد
۳۸۷	بخش اول - مزایای ماموریت به کشورهای شرقی (آسیا - خاورمیانه و افریقا)
۳۸۹	بخش دوم - معماری عالی سفارت ایران در بغداد
۳۹۳	بخش سوم - کودتای پشی‌ها علیه عبدالرحمن عارف (۱۷ ژوئیه ۱۹۶۸)
۳۹۷	بخش چهارم - نقش دکتر مهدی پیراشه سفیر ایران در بروکسل برای حل اختلافات ایران و عراق در شط‌العرب
۴۰۱	بخش پنجم - شکست مذاکرات هیأت اعزامی ایران به بغداد
۴۰۵	بخش ششم - لغای قرارداد سرحدی ایران و عراق (مسئله شط‌العرب)
۴۱۱	بخش هفتم - موافقت‌نامه الجزیره
۴۱۵	بخش هشتم - طرح سرنگونی حکومت پشی عراق
۴۱۹	بخش نهم - نقض مصونیت دیپلماتیک کاردار ایران در بغداد
۴۲۱	بخش دهم - ربودن هواپیماهای ایرانی به بغداد
۴۲۳	بخش یازدهم - ترور سهیلد تیمور بختیار رئیس سابق ساواک
۴۲۹	بخش دوازدهم - عدم همکاری مأموران ساواک (امنیتی) با نمایندگی‌های سیاسی ایران
۴۳۳	بخش سیزدهم - احضار به دربار
۴۳۷	بخش چهاردهم - ملاقات با لیاخاشف سفیر شوروی در بغداد
۴۳۹	بخش پانزدهم - ملاقات با دبیر کل وزارت خارجه ترکیه
۴۴۱	بخش شانزدهم - آموزشگاه‌های ایران در عراق
۴۴۳	بخش هجدهم - ارسال هدیه از طرف معاون وزارت امور خارجه عراق
۴۴۷	بخش هجدهم - اظهارات وابسته نظامی سفارت فرانسه در بغداد درخصوص جزائر سه گانه تنب و ابرموسی
۴۴۹	بخش نوزدهم - عدم شایستگی دکتر عزت‌الله عاملی سفیر سابق ایران در بغداد
۴۵۵	بخش بیستم - ماجرای ربودن هواپیمای سوخوی عراقی به آبادان
۴۵۷	بخش بیست و یکم - برکناری اردشیر زاهدی از وزارت امور خارجه
۴۶۱	بخش بیست و دوم - دیدار با شیخ محمد تقی بهلول
۴۶۳	بخش بیست و سوم - مسابقه والیبال با دکتر جمشید آموزگار وزیر دارایی

۴۶۷

گفتار نهم: سرپرستی اداره نهم سیاسی

۴۶۹

بخش اول - اعاده حاکمیت دولت ایران بر جزایر تنب و ابوموسی

۴۷۵

بخش دوم - یادداشت تفاهم بین ایران و حاکم شارجه

۴۷۷

بخش سوم - شکایت چند کشور عربی علیه ایران به شورای امنیت

۴۸۱

بخش چهارم - قطع رابطه دیپلماتیک عراق با ایران

۴۸۵

بخش پنجم - رویه بی تفاوت جهانگیر تفضلی سفیر ایران در الجزیره

۴۹۷

بخش ششم - تشکیل شورای خلیج فارس با حضور نخست وزیر

۴۹۹

بخش هفتم - اختلافات شرکت نفت بیونس و اکسیدنتال

۵۰۱

بخش هشتم - توضیحات کارشناسان شرکت ملی نفت ایران برای وزارت امور خارجه

۵۰۳

بخش نهم - قصد حاکم شارجه برای ایجاد اسکله در جزیره ابوموسی

۵۰۱

بخش دهم - سفر روسای وزارت امور خارجه به جزایر و بتادر در خلیج فارس

۵۰۳

بخش یازدهم - نقض مصونیت دیپلماتیک سفارت قطر در تهران

۵۰۷

بخش دوازدهم - گله دکتر تاج بخش معاون پارلمانی وزارت امور خارجه

۵۰۷

گفتار دهم: سرکنسول ایران در شیکاگو

۵۰۹

بخش اول - دلایل قبول مأموریت شیکاگو

۵۱۵

بخش دوم - ملاقات با سرلشکر ناصر مقدم معاون ساواک

۵۱۹

بخش سوم - دیدار با منصور رفیع زاده رئیس نمایندگی های ساواک در امریکا

۵۲۵

بخش چهارم - ورود به فرودگاه شیکاگو

۵۲۹

بخش پنجم - ملاقات با ریچارد دیلی شهردار شیکاگو

۵۳۳

بخش ششم - ایرانی های مقیم شیکاگو

۵۳۷

بخش هفتم - خانه های دانشجویی در شیکاگو

۵۴۱

بخش هشتم - ملاقات با اردشیر زاهدی

۵۴۳

بخش نهم - نکات مثبت و منفی اردشیر زاهدی

۵۵۱

بخش دهم - پناهنده شدن دو نفر درجه دار نیروی هوایی به امریکا

۵۵۳

بخش یازدهم - ایراد سخنرانی برای دانشجویان ایرانی و خارجی

۵۵۵

بخش دوازدهم - هفته ایران در ایالت ایندیانا

۵۵۷

بخش سیزدهم - جشن های نوروزی با حضور زاهدی

۵۵۹

بخش چهاردهم - ارسال سبد گل برای بیماران ایرانی

۵۶۱

بخش پانزدهم - درگیری با مأموران ساواک در شیکاگو

۵۶۳

بخش شانزدهم - جشن دویستمین سال استقلال امریکا در شیکاگو

۵۶۵

بخش هفدهم - سخنرانی زکی بمانی وزیر سابق نفت عربستان سعودی

۵۶۹

بخش هجدهم - سخنرانی ستانور ویلیام فولبرایت در باشگاه تاورن

۵۷۱

بخش نوزدهم - شکایت سرهنگ دبیری از سرکنسول ایران به شاه

۵۷۵

بخش بیستم - دیدار فرح پهلوی از موزه علوم و صنایع شیکاگو

۵۷۹

بخش بیست و یکم - مصاحبه با فرستنده تلویزیون N.B.C.

۵۸۱

بخش بیست و دوم - پذیرایی از شاه در سفارت ایران در واشنگتن

۵۸۵

بخش بیست و سوم - سمینارهای فرهنگی و آموزشی در سفارت ایران در واشنگتن

۵۸۷

بخش بیست و چهارم - پایان مأموریت در شیکاگو و دریافت مدال همشهری افتخاری از شهردار شیکاگو

- ۵۹۳ گفتار یازدهم: دبیر شورای خلیج فارس
- ۵۹۵ بخش اول - شرکت در کمیسیون وزارت کار و امور اجتماعی
- ۵۹۷ بخش دوم - بازرسی سفارت ایران در دهلی نو
- ۶۰۱ بخش سوم - دبیر شورای خلیج فارس
- ۶۰۳ بخش چهارم - اساس نامه‌ی دبیرخانه‌ی شورای خلیج فارس
- ۶۰۵ بخش پنجم - اختلاف یا سر نپ سبجانی دبیر شورای امنیت ملی
- ۶۰۷ بخش ششم - پیام دکتر خلعثیری وزیر خارجه برای هوشنگ انصاری وزیر دارایی
- ۶۰۹ بخش هفتم - شرکت در کانون حزب رستاخیز در وزارت امور خارجه
- ۶۱۱ بخش هشتم - کمیسیون مربوط به ایجاد خط تاکسیرانی در خلیج فارس
- ۶۱۳ بخش نهم - اشغال دفتر دبیر شورای خلیج فارس توسط دکتر امیر شیلانی
- ۶۱۵ بخش دهم - ایراد سخنرانی برای افسران عالی رتبه
- ۶۱۷ بخش یازدهم - کمیسیون درباره‌ی شرکت عمران کیش
- ۶۱۹ بخش دوازدهم - دیدار بارشاقطی مدیر عامل سازمان رادیو تلویزیون ملی ایران
- ۶۲۱ بخش سیزدهم - تثبیت خلعثیری به سمت وزیر امور خارجه در کابینه دکتر آموزگار
- ۶۲۳ بخش چهاردهم - تشکیل شورای خلیج فارس در حضور جمشید آموزگار نخست‌وزیر
- ۶۲۷ بخش پانزدهم - رئیس هیئت ایرانی در دفتر مشترک هم‌آهنگی امور مربوط به شط العرب
- ۶۲۹ بخش شانزدهم - اعتصاب عده‌ای از کارمندان وزارت امور خارجه
- ۶۳۱ بخش هفدهم - سخنرانی میرفندرسکی وزیر امور خارجه برای اعتصابیون
- ۶۳۵ بخش هجدهم - دیدار با میرفندرسکی وزیر امور خارجه

- ۶۳۹ گفتار دوازدهم: تحولات وزارت امور خارجه پس از انقلاب اسلامی ایران
- ۶۴۱ بخش اول - آشننگی وزارت امور خارجه در روزهای اول انقلاب
- ۶۴۳ بخش دوم - سخنرانی دکتر کریم سنجابی وزیر جدید امور خارجه و وزیر ورو - یاسر عرفات
- ۶۴۵ بخش سوم - ملاقات با دکتر کریم سنجابی وزیر امور خارجه
- ۶۴۷ بخش چهارم - گفت و گو با احمد سلامتیان معاون سیاسی
- ۶۴۹ بخش پنجم - اولین جلسه اداری در حضور دکتر ابراهیم یزدی وزیر خارجه
- ۶۵۳ بخش ششم - سخنرانی دکتر یزدی برای کارمندان وزارت امور خارجه
- ۶۵۵ بخش هفتم - بررسی طرح پیش نویس قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
- ۶۵۷ بخش هشتم - معرفی مجید مهران به مهندس بازرگان نخست وزیر وقت به سمت سفیر ایران در بحرین
- ۶۵۹ بخش نهم - سفر به جنوب فرانسه و مشاهدات در سفارت ایران در رم
- ۶۶۱ بخش دهم - خداحافظی با جناب آقای دکتر کمال خرازی معاون سیاسی وقت
- ۶۶۳ بخش یازدهم - پاکسازی وزارت امور خارجه در دوران قطب‌زاده
- ۶۶۵ بخش دوازدهم - ملاقات با صادق قطب‌زاده در پایان خدمت در وزارت امور خارجه

نقش تو گر آینه بنمود راست
خود شکن آینه شکستن خطاست
نظامی

سر آغاز

- ای نام تو بهترین سر آغاز
پس از آن که در تیر ماه ۱۳۵۹ ابلاغ بازنشستگی خود را دریافت کردم، مدت ها با خودم کلنجار می رفتم آیا بهتر است از اوقات فراغت خود استفاده کرده و خاطرات زندگی خود خصوصاً مدت سی سالی را که در وزارت امور خارجه سپری کرده ام به رشته تحریر در آورم، یا آن که به دلایل ذیل از این کار چشم پبوشم و بی جهت برای خود دشمن نتراشم:
- ۱- عادت عده ای از هم میهنان همواره بر این محور استوار بوده است که انگشت روی کار مثبت بگذارند. تاکنون دیده نشده است از کسانی که سابقاً مصدر کارهای مهمی بوده اند، بازخواست شود چرا فلان مطلب را ننوشتی؟ مثل معروفی در زبان فارسی داریم «سفره نینداخته بوی مشک می دهد».
 - ۲- گفتن حقایق برای عده ای تلخ است و بعضی به شدت از انتقاد گریزان بوده و مطلقاً معایب خود و یا اقوام نزدیک را بر نمی تابند.
 - ۳- کارمندان وزارت امور خارجه از دیرباز به سیر نگاهداری و پوشاندن راز مشهور بوده اند، گویا این بیت حافظ را سر لوحه اعمال خود قرار داده اند:
به پیر میکده گفتم که «چپست راه نجات»
بخواست جام می و گفت «راز پوشیدن»
 - ۴- شاید با نوشتن خاطرات زندگی ام برای عده ای این توهم ایجاد شود که دچار عقده خود بزرگ بینی شده و خود را در ردیف رجال، یا حداقل در سطح افراد سرشناس کشور دانسته ام.

در حالی که مطلقاً چنین تصویری را ندارم.

۵- عیب همکاران سابق را گفتن و یا سازمان دیپلماسی رژیم گذشته را زیر سؤال بردن به قول عوام «تف سر بالا است» و بالاخره زیانش متوجه منتقد است. لیکن پس از آن که خوب در اطراف این موضوع تفکر کردم و پس از سنجیدن خوب و بد این کار، به دلایل زیر قانع شدم که نوشتن خاطرات واجب و ضروری است.

۱- به قول عبدالله بهرامی^۱ وزیر مختار اسبق ایران در بروکسل «... مردم از خواندن حماسه و خودستایی افسرده شده و مایلند که خاطرات اشخاص عادی و معمولی را هم شنیده و قرائت کنند، زیرا که شرح حال بزرگان کمتر ساده و مقرون به حقیقت می باشد. همیشه اغراق و مبالغه که مولود تملق و مداهنه است، در آنها دیده شده و حقایق زندگانی، با تصورات و تخیلات مخلوط گشته است. ولی این نواقص در نوشتجات متوسط الحال کمتر مشاهده می گردد، زیرا که برای آنها منفعتی متصور نیست که بیهوده به خودستایی و تجلیل سلسله نسب پرداخته و از جاده حقیقت منحرف گردند.»

۲- از جنبه های خصوصی خاطره نویسی که بگذریم، قسمتی از آن، تاریخ این کشور بوده و حاوی وقایع مهم سیاسی است که با ذکر جزئیات، خیلی از مطالب پیچیده و ناگفته را عیان می سازد. قسمت مهم دیگر به تحولات فرهنگی و اجتماعی مردم این سرزمین مربوط می شود. خیلی از جوانان مایلند بدانند، تهران هفتاد سال پیش چه شکلی بوده و واگن اسبی و ماشین دودی چه بوده. طرز لباس پوشیدن و یا غذا خوردن مردم آن زمان چگونه بوده است، مدارس آن دوره و دبیران و استادان دانشگاه چقدر بار معلوماتی داشته اند. به طوری که شاهد هستیم روز به روز طالبان خاطرات امثال اعتماد السلطنه و عین السلطنه یا مخبر السلطنه و مانند این ها بیشتر می شود. زیرا به احوال دوران قاجاریه با مطالعه ای آنها بهتر پی می برند.

۳- در طول زندگانی شاهد عینی دیکتاتوری رضاشاه، سقوط و فرار او از کشور بوده ام. در مدت هفتاد سال اخیر حوادثی در این مرز و بوم روی داده است که بدون اغراق شاید در طول دو قرن باید اتفاق می افتاد.

۴- تا کی باید رؤسای وزارت امور خارجه که شاهد تحولات دیپلماتیک و سیاسی و اجتماعی در کشور بوده اند و نصف عمر خود را در آن وزارت خانه یا مأموریت های خارج گذرانده اند، بر روی وقایعی سرپوش گذارند که بعضاً پنجاه سال از تاریخ وقوع آنها گذشته است.

رجالی امثال مشیرالدوله، محمدعلی فروغی، «ذکاءالملک»، حسین علاء، علی سهیلی یا برادران انتظام (عبدالله و نصرالله) و نظایرشان اگر خاطراتی باقی گذارده بودند، امروز خیلی از وقایع سیاسی - تاریخی و نکات تاریک را روشن و به سوابق مهمی دسترسی پیدا می کردیم. اما

۱. بهرامی، عبدالله، خاطرات عبدالله بهرامی از آخر سلطنت ناصرالدین شاه تا اول کودتا، چاپ علمی، تهران، ۱۳۶۳، دیپاچه.

بدبختانه زبان در دهان نهفته داشتند و اسراری را با خود به زیر خاک بردند. لازم به توضیح می‌دانم که دفتر انتشارات و پژوهش و بعداً سازمان اسناد ملی ایران، در ۱۳۷۱ خاطرات نصراله انتظام را منتشر کردند.

این خاطرات متأسفانه فقط محدود به وقایع شهریور ۱۳۲۰ می‌باشد، اما بیوگرافی شخصیت‌هایی مانند مستوفی‌الممالک و تیمور تاش و علی‌اکبر داور و محمدعلی فروغی را چنان موشکافانه و با قلمی شیرین بیان کرده‌است که در جای دیگر نخوانده‌ام، منظور این که همین مختصر هم به تاریخ معاصر کمک شایانی کرد.

۵- خاطرات سیاسی افراد معمولی نظیر این جانب که مدارج ترقی را پله پله طی کرده و به هیچوجه به جمعیت و حزبی وابستگی نداشته‌اند، به بررسی وقایع ساده‌تر می‌پردازد و رویدادها را شفاف‌تر و بدون ملاحظه محافظه‌کاری بیان می‌کنند. هر چه به وقایع تاریخی هفتاد سال اخیر نگاه می‌کنم هنوز درباره‌ی کودتای ۲۸ مرداد ۳۲ و اختلافات ایران و عراق بر سر مسئله شط‌العرب - استقلال ناگهانی بحرین و یا اعاده حاکمیت ایران بر جزایر سه گانه تنب و ابوموسی، اسراری نهفته است که بالاخره روزی باید پرده‌ها برداشته‌شود تا از این طریق به تاریخ معاصر کشورمان خدمت شایسته‌ای کرده‌باشیم. دول بزرگ پس از سی سال و یا حداکثر پنجاه سال کلیه سوابق سری و خیلی محرمانه را منتشر می‌سازند. خصوصاً انگلیسی‌ها تحت عنوان کتاب آبی، ناگفتنی‌ها را آشکار می‌سازند. به خوبی پی برده‌اند که «گذشته چراغ راه آینده است» و خصوصاً رؤسای کنونی وزارت امور خارجه تا از تاریخ گذشته میهن خود آگاهی کامل پیدا نکنند، نمی‌توانند درباره‌ی مسایل امروز و یا آینده کشور تصمیم‌گیری کنند.

۶- خاطرات سی سال خدمت این جانب در وزارت امور خارجه و چهار مأموریت در کشورهای انگلستان - ژاپن - امریکا و عراق که باعث شده با شخصیت‌های مهمی کار کرده و با رجال سیاسی از نزدیک آشنا شوم و نقل بعضی خاطرات مهمی که برای من نقل کرده‌اند، نمی‌خواهم بگویم بی‌نظیر است؛ اما از خاطراتی خواهد بود که کمتر منتشر شده‌است و شاید مطلب مهمی را که برای اکثر خوانندگان جالب باشد افشاء کرده باشم.

۷- پس از انتشار مصاحبه بنده با آقای مرتضی رسولی‌پور در مؤسسه‌ی مطالعات تاریخ معاصر ایران در ۱۳۸۰، دوستان وزارت خارجه‌ای جز عده‌ی کمی بقیه به‌طور متفق ملاطمه کردند و همین امر مرا بیشتر مصمم کرد که برای گفتن حقایق فقط باید خداوند را در برابر دیدگان قرار داده و با روی حقیقت نگذاشت. دیگر گسستن رشته‌های دوستی به علت آشکار شدن بعضی حقایق تاریخی به هیچ‌وجه ارزشی ندارد خصوصاً آن‌که غالب دوستی همکاران سابق وزارت امور خارجه چندان عمقی ندارد.

این بنده بدون آن‌که ادعا کنم موزخ هستم و یا کار علمی انجام داده‌ام، صراحتاً اظهار می‌دارم تا جایی که توانسته‌ام حقیقتی را گفته که در حد مقدور مستند و سعی داشته‌ام با مدرک باشد.

همچنین نقل قول‌هایی از زبان چند شخصیت که مطلب واحدی را تأیید کرده‌اند، در این خاطرات نقل کرده‌ام. نویسنده این سطور و کلیه همکاران یا دوستان وزارت خارجه‌ای دیر یا زود از این دنیا می‌رویم. چیزی که باقی می‌ماند تاریخ این کشور است و بایستی نسبت به نسل کنونی و نسلی که در آینده در این آب و خاک پا به عرصه وجود می‌گذارند خود را مدیون بدانیم و از لعن و نفرین و حتی دشنام هراسی به دل راه ندهیم، زیرا حقیقت خیلی بالاتر از این صحبت‌های مردمان عادی است.

۸- بنده اولین عضو خاندان مهران هستم که به وزارت امور خارجه با زحماتی راه پیدا کردم. با خانواده‌های سرشناس آن وزارت‌خانه نه سببی و نه نسبی پیوندی نداشته‌ام. در هیچ موقع و در هیچ جمعیت و یا حزبی اعم از سیاسی یا عادی عضو نبوده‌ام. بنابراین دلیل ندارد به خاطر رنجش عده معدودی از همکاران سابق از گفتن حقایق تاریخی خودداری کنم چنانچه لبه تیز شمشیر انتقادات گاهی متوجه رؤسای قبلی من شده‌است این عیب را در خودشان جستجو کنند. در دنیای کنونی مللی گام‌های بلند به سوی تمدن، فرهنگ و صنعت برداشته‌اند که از رده کشورهای جهان سومی پا فراتر گذارده، تاب شنیدن انتقاد داشته و در صدد رفع کاستی‌ها برآمده‌اند. تا این معایب گفته نشود، هیچ قدمی برای بهبود سازمان‌های سیاسی، اقتصادی، اداری و مالی کشور برداشته نخواهد شد.

در پایان وظیفه خود می‌دانم از پژوهشگر فرهیخته خانم دکتر منصوره اتحادیه (نظام‌مافی) مدیر عامل نشر تاریخ ایران که موجبات نشر این خاطرات را فراهم کردند، صمیمانه تشکر نمایم و ضمناً یادآور می‌شوم چنانچه تشویق‌های دوست دیرینه نویسنده فاضل ارجمند آقای ایرج افشار و دوست گرامی آقای مرتضی رسولی‌پور از دبیران نکته‌سنج و کارآمد مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران نبود، شاید این اثر به این زودی منتشر نمی‌شد.

از زحماتی که برای ویراستاری اولیه به آقای رسولی‌پور داده‌ام سپاسگزارم و متی بر این بنده گذاردند. ضمناً از همکاری‌های صمیمانه سرکار بانو فریبا افراشته که زحمت ویراستاری مجدد این کتاب را بر خود هموار کردند و همچنین از آقای ابراهیم خواب‌بین‌زاده نیز سپاسگزارم.

از همسر ملیحه که با فراهم کردن محیطی آرام بنده را در نگارش این خاطرات موفق ساخته‌اند امتنان دارم.

از مؤسسه مطالعات تاریخ معاصر ایران و آقای دکتر باقر عاقلی که عکس‌های جالبی از رجال ایران را در اختیارم قرار دادند ممنون هستم.

در صورتی که در ذکر بعضی از وقایع تاریخی اشتباهاتی سهواً رخ داده باشد، از خوانندگان گرامی پوزش می‌خواهم و امیدوارم با تذکرات خود، بنده را راهنمایی فرمایند، تا اگر عمری باقی باشد، در چاپ‌های بعدی این خاطرات، رفع کاستی‌ها بشود و خطاها جبران گردد. ولی

خاطرات یک دیپلمات قدیمی ۱۷

فراموش نباید کرد که خاطره‌نویسی با تاریخ‌نویسی مستند و علمی تفاوت‌هایی دارد. معذک
نباید شک کرد که گوشه‌ای از تاریخ است و همان نقل قول‌ها چه بسا قابل اعتناست و نمی‌توان
آنها را نادیده گرفت.

تهران / سوم بهمن ماه ۱۳۸۲
مجید مهران

www.ketab.ir